

NARCÍS OLLER: UN TAST

1- *La sort de l'artista és passar-se mitja vida bregant per fer-se un nom, i l'altra meitat contemplant amb tristesa com li roseguen aquell nom l'enveja i la rivalitat dels companys que l'enaltien abans de son triomf. Si era un geni, generacions que no el conegueren li aixecaran una estàtua. Si només era un talent, al cap dels segles, se disputaran la glòria de la troballa quatre arqueòlegs de campanar. Si tan mediocre era, ni això.*

(Guspíres, p. 652)

2- [...] *A la primavera del 87 se'm declarà una malaltia als ulls tan enverinada que em durà set o vuit mesos.*

Figuri's vostè el torment que jo passaria veient-me tot aquest temps no sols privat de distreure'm amb bones lectures, sinó àdhuc de despatxar la correspondència més urgent que no fos per amanuense. Clar està, doncs, que amb aquest contratemps, se'm va passar un altre estiu sense poder donar una plomada a la meua novel·la en projecte.

(Memòries literàries, cap. VII, p. 785)

3- *La naturalesa, l'home, la vida m'han interessat tot temps més que el llibre. En la contemplació de les coses reals és on he trobat sempre mes principals deliquis, tota la inspiració de mes narracions i mes novel·les. Per això he estat més contemplatiu que actiu.*

(Memòries literàries, cap. XIV, p. 989)

4- *Miri, els que ens dediquem a les lletres necessitem un públic. Escriure, en un cert sentit, és dialogar: i aquest públic, un escriptor el té dues vegades. Primer, entre la gent de si fa no fa la seva edat. Però, acabat, ja no el troba l'autor; si s'ho val, el trobarà la seva obra, quan l'autor ja no hi és. Vull dir que hi ha una mala tongada per a l'obra de l'artista: quan el seu públic es fa vell i surten noves modes, i ja no el consideren per allò que val o deixa de valer, sinó tan sols per si vesteix o no de moda. Jo, als seixanta anys, vaig sentir que el meu públic se'm feia vell... Només em falta ara el públic testamentari, si és que volen llegir-me; però ja no hi seré jo ni per entristir-me'n ni per alegrar-me'n*

(Alan Yates: "Sobre la fortuna de Narcís Oller" dins de Narcís Oller, tradició i talent individual, p. 44-45)

5- *Mentrestant el sol s'havia post; del centre de la vila s'espargia a tots cantons, com plany dolcíssim d'una raça malenconiosa, el cant rimat de la gemegosa gralla; les campanes començaren a repicar alegrement, cridant el veïnat a completes; i, per entre el desigual perfil de les teulades, lluïa, ací i allà, la resplendor rogenca dels focs de Sant Joan que encenien els xicots per places i carrers. (Vilaniu, cap I, 1a part, p. 173)*

6- *Quan jo el vaig conèixer ja feia parlar d'ell.*

Encara me'n recordo. Érem a mig curs del 67. Ell seguia els estudis de perit agrònom per millor portar ses hisendes. Jo estudiava el Dret civil. L'Armengol, el meu a latere, va venir, com cada vespre, a la dispesa, per anar a dar un tomb en havent sopat. I com que la nit abans hi havia hagut escopetades a la Rambla, i tal com anava el poble es podien repetir, ell que, essent al carrer, em diu:

-Saps on podríem passar la vetlla? Al Cafè de les Delícies. Sé que hi torna a anar en Daniel Serrallonga, a qui desitges conèixer, i, si hi és, te'l presentaré. Només et demano que, si en diu alguna, t'aguantis el riure i el deixis per a mi, que amb mi no s'enfada. Jo me'l camelo, com ara diuen, i ell no ho coneix."

(La bogeria, cap.I, p. 745)

7- *La casa, que per al poble conservava encara el nom patrimonial de Torner, era al carrer de l'Església (un carreró estret; tortuós i fosc que feia baixada). Només tenia dos pisos i golfa, i son davanter, d'uns vuit metres d'amplada, amb balconada llarga al primer pis i esgrafats del XVIII ja tots negres, no prometia gran cosa. Però menys prometia encara l'entrada, senzillament emblanquinada, amb son cancell de pi sense pintar, tot recremat pels anys i que, en cedir a la nostra empenta, ens eixordà amb uns gananing-gananangs de glòria escandaloses.*

Com que era cap al tard i l'escala rebia llum de claraboia, era ja bon xic fosca; però, veient que ningú no eixia a rebre'ns, vam tirar cap amunt, i -Ave Maria! Ave Maria! - vam cridar en ésser al replà del primer pis.

(La Bogeria, p. 757)

8- *"Doneu un home a Zola i aquest no pararà fins a trobar-hi la bèstia; doneu una bèstia a Oller i aquest no pararà fins a trobar-hi l'ànima."* (Memòries literàries, cap. VI, p. 776)

9- *Maig, 25. A les 6 de la tarda d'avui, mor a Tarragona mon idolatrat cosí Josep Yxart, víctima de la tuberculosi laringe--pulmonar que el nostre bon amic doctor Sojo li descobrí el juny de 1893. [...] jo que havia estimat tota la vida el meu cosí com un germà predilecte i que l'admirava com a un mestre i mon millor guia en mes tasques literàries. Sa pèrdua ha estat per a mi quelcom més que la coent mutilació que sentim en nostres afectes sempre que perdem un ésser volgut; he sentit a més, com el sobtat i brutal ensorrament de totes mes il·lusions, de tota ma joventut, i la ferrenya amenaça de l'esdevenidor de soledat espiritual i de tristor, que forçosament m'espera sense aquell continu comerç d'idees a què s'havia habituat la meva ànima, en què és ja tan difícil contreure amistats noves amb l'entusiasme i l'impuls comunicatiu de la joventut!*

(Memòries literàries, cap. XI, p. 899)

10- *Senzill de tracte, alegre com unes castanyoles i amb més lletra menuda que un breviari per a tractar cadascú com son geni demanava aviat es féu l'amo del barri. Entrava i sortia d'elles cases com de la seva, xanxejava amb tothom, aconsellava a qui ho volia, afalagava les mares i de retop festejava les filles, intervenia en les disputes del veïnat per acabar-les amb un acudit dels seus, improvisava balls, amb els companys i les noies veïnes, dins d'una botiga o al menjador de la dispesa, al so d'un orguenet que tocava per quatre rals tota una tarda, i acabà per ésser el somni daurat d'aquelles noies. Per allà on ell passava retronava l'alegria i esclataven rialletes en tots els llavis, com fa descloure flors i exhalar aromes el sol en llambregar els camps.*

-Quan el veiem venir, fem: "Ja ve el vent!"

(La Papallona, cap. II, p. 42-43)

11- *El carril, aquell carril tan desitjat, que, a so de campanes i terrabastall de músiques, el 15 de juny del 65 s'inaugurà a Pratbell, acabà arreu amb els antics mercats. Les feixugues galeres de l'Urgell i d'Aragó no hi comparegueren més; el bestiar de Verdú tampoc; els bladers hagueren de tancar els magatzems; els ramblers emigraren; aquell brogit d'invasions forasteres no trencà ja periòdicament el repòs dels carrers de Pratbell. Un somni etern semblà apoderar-se de la vila, el somni que pesa damunt les poblacions pageses. Enmig d'aquella quietud, ressonava amb certa tristesa l'espinguet potent de la locomotora, crit d'alerta d'una nova civilització sorollosa i atrafegada.*

(L'Escanyapobres, cap. II, p. 126)

12- *...no vaig saber prevaldre ben clara i neta la intenció fonamental del quadre ni condensant-la en el seu títol irònic de Vilaniu, de niu que podent-ho ser de gaubança i de pau enmig de la rica i gloriosa naturalesa que l'envolta, ho és, per estretor de mires, per ignorància, apassionament i enveges, de malestar i discòrdia suïcida. (...)*

(Memòries literàries, cap. V, p. 742)

13- *Una de les proves de la popularitat de La Papallona que amb més plaer he recordat sempre és la d'haver vist el meu llibre, poc després de publicat, en mans d'una castanyera de la plaça del Pedró. S'estava la dona al peu de la seva torradora, molt intrigada, llegint-lo. Agradablement sorprès de la troballa, vaig atansar-m'hi amb l'excusa de comprar-li una almosta de castanyes, i, mentre em servia, vaig dir-li: - Quin llibre més bonic llegiu!... -Ah!- feu ella -, ho diu per les escobertes, oi? Doncs més li agradaria si el llegís, amb tot i el que fa plorar. Veurà, compri'l; en diuen La Papallona.*

(Memòries literàries, nota 1 al cap. III de La Papallona, p. 714)